

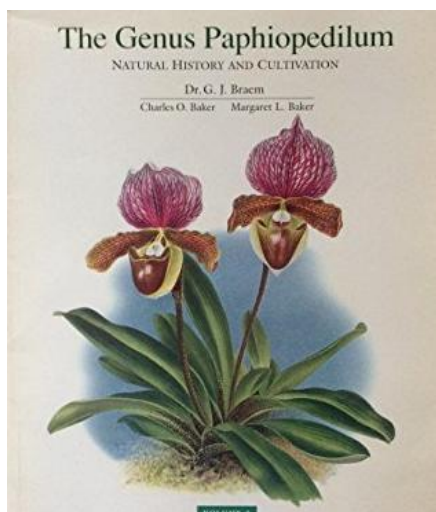
Trên Đường với Tiên Sĩ Guido J. Braem

ORCHID FEVER (On the Road with Dr. Braem)

Nguyên tác: *Orchid Fever* của Eric Hansen

Chuyến xe lửa chạy xuyên suốt từ Paris vừa đỗ trạm ga Frankfurt, thì cũng đã khá khuya của một đêm hè mát mẻ. Dưới ánh đèn mờ nhạt, tranh tối tranh sáng của nhà ga là bóng dáng của Dr. Guido Jozef Braem. Tôi có thể nhận ra ngay nhờ vào đốm đỏ từ thuốc lá đang cháy dở trên tay. Một số người thường mô tả nhân vật này với tôi như là một tay buôn lậu hoa lan quốc tế. Những người khác, các nhà thực vật học và những nhà trồng lan thương mại, thì ông lại là một nhà bảo tồn, một khoa học gia sáng suốt.

Bất kể ông là ai, nhưng dưới ánh sáng nhá nhem tôi thấy ông có phần bí hiểm. Chiếc áo choàng rộng thùng thình, cộng thêm mũ lưới trai kéo xệ xuống quá nửa trán, làm tôi liên tưởng đến vô số lan hiếm quý chắc đang được bó đầy trong hai ống chân ông ấy. Vài tháng trước tôi đã đôi lần tiếp chuyện với ông qua điện thoại, với giọng nói hào hứng, ý kiến vững chắc qua mỗi chủ đề. Chính những điểm này tạo nên niềm tin của tôi đối với Dr. Braem. Ông đã cho tôi một bản danh sách về những tài liệu hữu ích mà ông đã ẩn hành. Những ấn phẩm này rất ấn tượng và có đôi chút mật thiết đối với tôi. Một tập văn bản có đến chín trang giấy, một chuyên đề mà Dr. Braem đăng tải bao gồm một bài luận án tiến sĩ nói về phân loại *Oncidium* của vùng Caribbean, những chi tiết chi li về hình dạng, tế bào, vùng phân bố, tính chất hóa học, đòi hỏi một nỗ lực nghiên cứu thực địa. Ông từng là chủ biên và là nhà xuất bản *Schlechteriana* (một báo chuyên đề hoa lan của Đức), biên tập viên của báo *Pleurothallid Alliance Newsletter* và *Orchids* (của ấn phẩm Ý).



Thriftbooks.com

Hàng năm ông đi diễn thuyết khắp thế giới về vấn đề bảo tồn lan, nuôi trồng và điều chỉnh yếu là phân loại hoa lan. Dr. Braem cũng thường xuyên đến những vùng lan mọc để chụp hình những loài lan quý hiếm, cũng như thu thập những tính chất khoa học giúp lan thích hợp với môi trường thiên nhiên. Ông là người thông thạo, lưu loát nhiều ngôn ngữ Anh, Pháp, Đức, là tác giả của hàng trăm đề tài khoa học và sáu ấn phẩm. Xuất bản mới nhất của ông là *The Genus Paphiopedilum: Natural History and Cultivation* (Lan Hải thuận chủng: lịch sử và phát triển trong thiên nhiên). Cùng biên soạn với Charles và Margaret Baker, Dr. Braem có kiến thức uyên thâm đặc biệt về loại lan hải thuận chủng trên thế giới. Ông có thể phân biệt cũng như mô tả đặc tính trên chục giống lan thuận chủng mới phát hiện.

Đọc qua tập tài liệu mà Dr. Braem đưa cho tôi, thì những ấn tượng về một tay trùm buôn lậu lan thế giới, chẳng có một nét nào thể hiện trong nhân vật yêu lan này cả. Qua việc giới thiệu của cụ Norris Powell, Dr. Braem đồng ý nói cho tôi biết về vấn đề thương mại của hoa lan. Điều kiện là ông chỉ muốn tiếp chuyện trực tiếp thôi, và đó là lý do để tôi đến Frankfurt.

Điều làm tôi ngạc nhiên, chính ông đề nghị đưa tôi đi tham quan những nhà trồng lan trong nhà kính ở Đức Quốc, Bỉ và cả Hòa Lan nữa. Đồng thời để cho tôi gặp gỡ các nhà nuôi trồng từng bị bố ráp trong những năm gần đây. Ông muốn tôi được nghe những gì xảy ra từ chính cửa miệng của những người này. Được tận mắt thấy những trát tòa, hồ sơ phạt vạ để tường tận biết những gì đã xảy ra đối với họ.

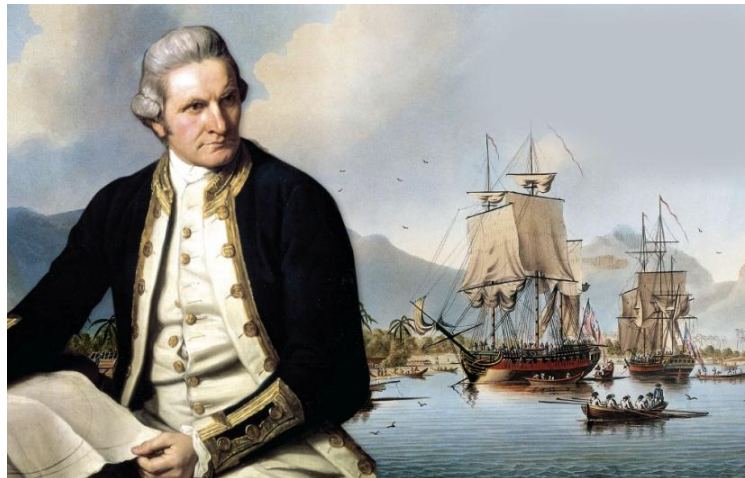
Chuyến xe lửa ngừng hẳn, không khí trong lành ùa vào khi các cánh cửa kính mở toang, tôi bước ra khỏi toa xe. Một làn gió mát lướt qua trong lúc tôi tiến gần đến một nhân vật đứng lặng lẽ bên dưới ngọn đèn đường.

Thưa có phải Dr. Braem không, nếu tôi không lầm.

Vâng, tôi đây, ông trả lời và bắt tay tôi siết mạnh.

Bạn nghĩ còn ai khác mà ra đây vào đêm khuya khoắt như thế này?

Tờ mờ sáng, chúng tôi bắt đầu chuyến hành trình xuyên qua từ miền nam nước Đức, băng qua Hòa Lan và vài vùng của nước Bỉ. Nơi dừng chân đầu tiên của chúng tôi sẽ là vườn lan của ông Mr. Nebojska “Bosha” Popow, một trong những nhà trồng lan hài thuận chủng đẹp nhất ở Châu Âu. Mất cả ba đến bốn tiếng đồng hồ lái xe đến đây, trong khoảng thời gian đó Dr. Braem và tôi trò chuyện về những nghiên cứu khoa học, thương trường của lan và cả buôn lậu hoa lan nữa. Thoạt đầu, tôi nghĩ là chắc chỉ loanh quanh những đề tài về thực vật khô khan, cứng nhắc hay quá lắm là bàn về cấu trúc của vôi phấn của hoa vân vân. Nhưng tôi chỉ đoán trúng chỉ một phần thôi. Dr. Braem không những ông có kiến thức sâu rộng cùng đam mê nhiều lĩnh vực khác nữa, chẳng hạn như kiến trúc, lịch sử Âu Châu, cờ vua cũng như về: nhà thực vật học Joseph Banks của thế kỷ mười tám, người đồng hành cùng thuyền trưởng James Cook trong chuyến du hành HMS *Endeavour* và tìm ra nơi qui tụ nhiều nhất những loài cây ăn thịt người của vùng Đông Nam Á.



Seacraft Gallery

Dr. Braem, đã chứng thực là một người tuyệt vời để cùng du lịch khám phá. Chẳng mấy chốc để nhận biết niềm đam mê yêu thích hoa lan của ông, cũng chẳng kém gì với kiến thức về thức uống “bia” của xứ sở Belgium mà ngày tới đây chúng tôi tha hồ trải nghiệm.

Trong lúc cho xe vào Autobahn (xa lộ), Dr. Braem cất tiếng:

Anh có muốn biết tại sao người ta gọi tôi là kẻ buôn lậu hoa lan không? Cách tốt nhất là anh nên có chiếc máy thu âm để nghe bằng chứng sống đấy nhé!

Thế là tôi được ông ấy kể cho nghe vì sao có biệt danh buôn lậu lan quốc tế ấy.

Trước hết, bạn cần biết mỗi ngày quan thuế của Đức cũng như ở những nơi khác, họ đặt ra những luật lệ cho thực vật gọi tắt là CITES để kiểm soát sự vận hành của thực vật xuyên qua các quốc gia, điều luật khắc khe mà chẳng có gì rõ ràng khi phân biệt lá hình mũi mác giữa cỏ và lá dừa nữa. Đã thế lại chẳng có khoá tập huấn nào cho nhân viên quan thuế cả. Điều



không tích cực đó đã xảy ra với chính tôi vào năm 1986. Đó là lúc tôi chuẩn bị ra mắt sách về lan hài Paphiopedilum của tôi, thì sự tranh luận cũng như kiểm soát về tên gọi của cây lan Cypripedium schmidtianum đang xảy ra.

Chính vì thế, tôi quyết định cần phải xác minh lại từ chiếc hoa nguyên thủy. Chiếc hoa đó được giữ trong lọ cồn (alcohol) ở Đan Mạch. Giống hoa nguyên thủy đó được mang về từ đảo Koh Chang của miền duyên hải Thái Lan vào năm 1905. Chính bảo tàng viện thực vật học Copenhagen, họ đã gửi lọ hoa khô đó về tận địa chỉ nhà của tôi ở Đức. Thế là mọi việc đã xảy ra, lọ hoa bị giữ lại tại quan thuế sở tại và tôi... đối diện sự việc. Trở ngại đầu tiên đó là: hoa khô mang từ học viện thực vật học mà không có giấy phép của CITES, điều không ai nghĩ đến. Hơn nữa hoa được sử dụng cho việc nghiên cứu nên không có hóa đơn đính kèm.

Dựa vào những yếu tố đó, họ quyết định Dr. Braem phạm luật của CITES và ghép cho tội mang lan trái phép vào Đức. Ông đã cố giải thích rằng luật lệ đó chỉ áp dụng cho cây còn sống thôi. Nhưng nhân viên thuế quan, họ nói không cần biết là lan sống, chết, khô hay muối dưa, đóng hộp gì cả. Hễ có chữ lan “orchid” là áp dụng tất. Họ chẳng có điều lệ để phân biệt cây sống và cây chết là như thế nào. Vấn đề nữa là họ phạt ông tội trốn thuế, vì chẳng có manh giấy hay chứng từ nhập cảng gì cả. Ông cố giải thích đó là quà biếu, đồng nghiệp gửi tặng cho mục đích nghiên cứu. Nhưng gã thuế quan quát lớn:

Trên thế gian này chẳng có gì là cho không cả, ai tin ông được chứ!

Vì chỉ muốn nghiên cứu rõ ràng cho học sinh và độc giả của ông tường tận thôi, mà dưới con mắt tên ngoan cố này ông lại là kẻ buôn lậu và gian lận thuế nữa!

Mắt cả giờ cãi cọ với tên biến thái này mà chẳng đi đến đâu, thiệt là muốn nổi khùng. Tôi phải tự hít thở, kiềm chế sự nóng giận, hầu tránh có sự đáng tiếc có thể xảy ra. Tôi cố gắng hiểu điểm chính cho việc phạt này, đơn giản thôi mà, thế nào cũng có cách giải quyết của nó thôi. Nhưng khi ngược mặt lên, bắt gặp nụ cười đêu cáng của hắn đã quay tôi như đẽ. Không chịu được, thế là tôi lao qua khỏi cái bàn làm việc, tung một quả đấm vào mặt thế là hắn ta ngã xuống sàn như một tảng thịt vậy.

Rồi việc gì xảy ra?

Đó là một đám cảnh sát với súng ống trong tay, la ó rần rần bao vây khu vực. Trong lúc nháo nhào đó, tôi lên ra cửa, phóng lên xe, về nhà thôi. Dĩ nhiên là không khó để tìm ra tôi mà! Chẳng mấy chốc tôi nhận được giấy phạt xúc phạm người thi hành công vụ, buôn lan trái phép và luôn cả trốn thuế nữa.

Ở nước Đức, những vụ việc như vậy, được quyết định bởi ông tòa là đóng tiền phạt vạ thôi. Ông tòa phán cho tôi là 800 Đức Mã, và số tiền ấy được phải gửi đến cho hội Hồng Thập Tự của địa phương.

Tôi hỏi tiếp: *Vậy số phạt của cây lan trong lọ thì sao?*

*Sau khi nhận được tiền phạt hắn hỏi, họ đã gửi mẫu hoa đó trở lại Đan Mạch. Rốt cuộc tôi cũng phải lái xe qua Copenhagen để xem, chiếc hoa đó cũng không khác gì so với hoa *Paphiopedilum callosum*. Tất cả những lộn xộn, trở ngại chỉ để xác minh loài hoa *Cypripedium schmidtianum* và *Paphiopedilum callosum* chỉ là một.*



Lần thứ hai, Dr. Braem được gán cho danh hiệu kẻ buôn lan trái phép xảy ra vào năm 1990, khi ông lo biên soạn cho cuốn sách nói về giống lan *Cypripedium*. Lần này ông cần đến mẫu lan đã chết khô được cất giữ ở Bảo tàng viện lịch sử thiên nhiên ở Vienna. Dr. Harld Reidle là chủ nhiệm ở đó nói rằng: *Anh không cần sang đây đâu, chúng tôi sẽ gửi đến tận nhà cho anh.*

Và tất nhiên lô hàng cũng bị giữ lại tại trạm quan thuế, rồi đóng phạt vạ. Nhưng lần này mẫu lan từ vùng Reichenbach Herbarium đã lấy từ năm 1810-1890 lặn. Đặc điểm là mẫu vật này đã ướp khô từ năm 1822, rất lâu trước khi Đức và Áo thống nhất về đường biên giới giữa hai nước.

Lần thứ hai này, ông được định cho là tuồn loại lan được bảo vệ ra khỏi lãnh thổ. Theo CITES cấm mang lan ra khỏi nơi nguyên thủy nếu không có giấy phép. Mức phạt tại tòa án lần này của ông là 2000 Đức Mã, món tiền đó được chuyển hiến tặng cho bệnh viện ung thư trẻ em, thuộc thành phố Geissen gần đây. Ông thiết nghĩ bệnh viện cần hỗ trợ, nhưng ông không muốn hiến tặng dưới dạng thức này. Chưa hết chuyện, theo luật định của Đức, tang vật bị tịch thu, quyền sở hữu thuộc về họ. Thế là Dr. Reidle phải nhờ đến sự can thiệp của chính phủ Áo cùng địa hạt Reichenbach Herbarium để lấy lại mẫu lan trở về.

Thế ông có nhìn được cây lan đó không?

Có chứ, nhưng tại Vienna. Dr. Braem nói: Tính chung lại, rờng rã cả 6 tháng trời. Tôi phải bỏ ra 2000 DM cho tiền phạt, 1500 DM cho luật sư, rồi bay đi bay về, đi chuyển, khách sạn, linh tinh lên đến gần 6000 DM. Cũng vì ba cái luật lệ chết tiệt của CITES, cây sống cây chết không rành rẽ, còn tôi lại thêm tội ăn trộm hoa lan.

Theo qui định của CITES, mẫu vật được sử dụng xuyên quốc gia cho nghiên cứu khoa học, nhưng chỉ cho các học viện mà thôi. Những nhà nghiên cứu độc lập không hưởng qui chế đó. Những chứng từ của CITES được biết có tính cách thuộc về khoa học. Những tập hồ sơ này đều phải cập nhật liên tục, chúng chỉ được mang ra khỏi nước cho mục đích nghiên cứu mà thôi. Theo như Dr. Braem, công việc cần được cập nhật nhanh và chuẩn, nhưng họ chỉ có một nhóm rất ít nhân sự điều hành, vì thế nên muốn làm đúng theo thì thật khó thực hiện.

Ông nói: Muốn làm việc trong lĩnh vực lan này, chỉ có cách là phá luật lệ thôi. Một khi là tội phạm hình sự rồi thì bắt buộc bạn tiếp tục công việc. Những luật lệ này thực ra cũng chẳng công bằng tí nào cả! Chẳng hạn như bạn có quan hệ mật thiết với những nhân sự có thể lực của các học viện, thì chẳng ai đòi hỏi chứng từ gì, ngay khi cây sống hay cây chết. Thế nên phần còn lại, muốn có mẫu lan thì đành phải quẳng chúng lên xe, vọt ngang biên giới mà thôi. Xem ra đặc quyền của CITES chẳng mang lại hiệu quả gì cho việc bảo vệ và nghiên cứu hoa lan cả.

Theo như những nhà thực vật học độc lập ở Đan Mạch, những người có kết nối với Kew (nơi đặt trụ sở vườn lan hoàng gia Anh), một bưu phẩm có đóng dấu của Royal Botanic Garden, hoặc gửi đến Kew thì chẳng cần tra hỏi giấy phép gì cả. Cũng là nhân vật đó, làm công việc tương tự nhưng gửi cho các nhà khoa học khác thì bị hạch hỏi đủ các loại chứng từ. Nhất là khi có những giống mới lạ thì càng phức tạp hơn, tất cả các nguyên do ấy làm cho các nhà khoa học gia rất bức bối. Khoa học gia tại Kew thường khiếu nại rằng họ không nhận các ưu đãi, và muốn CITES áp dụng đặc quyền cho tất cả mọi người. Dr. Braem cũng giải thích thêm. Luật thương mại ở nước Đức rất phức tạp. Nào luật liên bang, luật địa phương, cộng thêm luật bảo vệ động vật và cây trồng hoang dã, luật Washington Convention ban hành năm 1973. Tất cả đều có chút khác biệt nên khó phối hợp và khó thực thi. Tóm lại các luật gia, các nhà thực vật học hay canh tác công nghệ đều không am tường các luật này.



[Pinterest.com](https://www.pinterest.com)

Đáng lẽ các nhà làm luật CITES ở Đức phải biết rõ những khuyết điểm này, sau vụ xảy ra với tôi tại Vienna, tôi có gọi và nói chuyện với cơ quan CITES tại Bonn. Người tiếp chuyện tôi, một người có cấp bậc cao nhất ở đó là Dr. Emmons. Tôi đặt câu hỏi cho cây lan khô (herbarium specimens) và ông ta trả lời rất rất u đơn giản. Ông ta hỏi tôi “herbarium specimens là gì?” Tôi vận lại “Ông là nhà thực vật học chứ?” Ông lớn một chữ “Không, tôi là luật sư, nên không có một khái niệm gì về herbarium specimens cả.”

Chính vì thế nên giới khoa học gia dậy sóng, nhân sự trong các cuộc tổ chức hội chợ lan, họ chẳng biết phải xử thế ra làm sao và chuyện gì sẽ xảy đến với cây lan của họ. Tình trạng luật lệ như vậy, chỉ có cách là không làm gì thêm nhiều để họ chán và dừng lại thôi.

Tôi hỏi Dr. Braem:

Vậy có trường hợp nào bắt giữ lan của ông, mà không phải ra tòa hay chẳng?

Không, chắc chắn là phải ra tòa thôi và đây là cách tôi và đồng nghiệp ứng phó. Quan thuế Đức, họ dùng cuốn sách được coi như cẩm nang cho cây và lan nguyên chủng. Dựa vào đó để cấm và phạt, mặc dù có những cây, loài không còn trên thực tế nữa. Sách đó có tên “A Dictionary of the Flowering Plant and Ferns,” của J. C. Willis. Dựa vào đó để phạt và mức phạt có cộng thêm thuế nữa, 27 % đấy. Họ dùng cẩm nang đó đánh thuế và khoa học gia bọn tôi cũng sử dụng để tránh rắc rối. Chúng tôi cho các cây mang một tên giả khác không trùng với tên trong ‘cẩm nang’ và chỉ việc đóng thuế khỏi rắc rối, không vướng tội buôn lan trái phép. Dĩ nhiên mọi việc phải giữ im lặng và không ai động chạm đến ai để cùng chơi trò chơi này. Tuy nhiên cách này là điều họ không mong muốn.

Mặt khác, Dr. Braem cũng cho biết CITES ở Đức đã tách lan ra khỏi những loài cây hiếm khác



vào năm 1981. Nhưng chủ nhân của các cây lan nhập cảng trước năm 1981 lại không có chứng từ rõ rệt. Điển hình là chủ nhân cây hài *Paphiopedilum rothschildianum* thuộc vùng Borneo, có từ năm 1963. Quan thuế đòi giấy tờ chứng minh cây lan hài này, thì làm sao có được. Gần đây vào năm 1993, cơ quan CITES đòi hỏi giấy phép xuất cảng của các quốc gia như Malaysia, Indonesia, Thai, Philippines... khi nhập vào Hoa Kỳ hay Âu Châu. Khi giấy tờ không phù hợp, không chứng minh được gốc của cây, thì chúng phải bị giữ lại cho đến khi có giấy tờ chứng minh tên phù hợp. Chủ nhân chỉ có quyền lựa chọn, giải pháp ra tòa nộp phạt lấy cây hoặc bỏ cây, nói theo dân gian là bỏ của chạy lấy người.

Trên thực tế, giấy tờ rườm rà, tốn kém và khi đem được cây về thì chúng cũng hết sống. Ông càng say sưa kể về luật lệ thương mại lan của Đức và quốc tế thì chân ga ông đập cũng mạnh mẽ theo. Lúc này thì tốc độ xe báo lên đến 200 cây số giờ rồi.

Ai mà lại nghĩ rằng cơ quan CITES lập ra để bảo vệ những giống lan nguyên thủy thì thật là sai, họ chỉ hủy hoại chúng thì đúng hơn. Tất cả những gì giúp bảo vệ môi trường sống của chúng hoặc tạo điều kiện bảo tồn đều tốt. Đừng phân định hợp pháp hay bất hợp pháp, lan không biết luật.

Đơn cử, một phụ nữ ở Frankfurt, Đức. Bà nhìn thấy một giống lan mọc bên vệ đường, thiếu chăm sóc. Chính bà muốn mang chúng đến một nơi trồng gần nhà bà để chăm sóc tốt hơn. Trong lúc bứng những cây đó, bà đã bị bắt và mức phạt lên đến 10 ngàn Đức Mã. Đúng luật là bà nên để chúng chết bên vệ đường, còn mang về trồng từ tế là phạm pháp.

Dr. Braem nói: *Tôi chấp nhận mang tội hình sự để cứu, bảo vệ các cây lan hiếm quý, tôi cảm thấy hạnh phúc mang tội danh này. Luật lệ mắc dịch thực ngu xuẩn!*

Đúng lúc này, chiếc xe cũng rung lắc mạnh, ông muốn chạy cùng tốc độ với những xe khác trên xa lộ. Nhìn thấy bộ dạng sợ chết của tôi, Dr. Braem cười lớn.

Qui tha ma bắt, tai nạn xe ở tốc độ 150 km/giờ hay 220 km/giờ - banh xác như nhau hết. Chỉ khác là xác còn nguyên hay không nhận ra mà thôi. Lái xe tôi không muốn nói điều xui xẻo này, chuyển đề tài ăn uống, xem ra hay hơn.

Sẵn ngay bên đường có một nhà hàng, chúng tôi dừng bữa trưa ở đó. Vừa ăn chúng tôi trò chuyện và nhắc đến những kỷ niệm, khi ông đi diễn thuyết vòng quanh thế giới. Đĩa xúc xích nóng giòn cùng khoai tây trộn hành hấp dẫn đã voi, chúng tôi lại chuẩn bị tiếp cuộc hành trình. Xe đã ra xa lộ, vận tốc cũng tăng dần theo câu chuyện về lan. Theo ông tìm thấy một cây lan mới tinh khôi trong rừng, không là vấn đề. Khó ở đây là chứng minh chúng chưa từng được đặt tên khoa học. CITES đòi hỏi phải hội đủ giống loài của cây đó. Khốn nỗi cây nguyên sinh thì làm gì đã có tên khoa học, nên thật khó để điền đơn, khó mang về từ nơi khác. Dr. Braem kể lại:

Cách đây cũng chưa lâu lắm, có một người đàn ông rất lịch sự từ Wolfsburg đến tận văn phòng của tôi, và có tặng cho tôi một cây hài đang ra hoa. Chẳng nghi ngại gì cả, đó chính là



cây hài Paphiopedilum nguyên sinh mới. Nó xuất xứ từ vùng đông Bắc của đảo Sulawesi, Indonesia. Cây lan này chưa được phân tích vì nó được nhập vào Đức với một tên khác vì thế nên cây bị gọi là “bất hợp pháp”. Tôi đã giữ cây đó lại, chụp hình, đo đạc kích thước về thân lá, hoa. Đồng thời gọi cho chủ bút tạp chí về lan của Pháp (“Orchidées - Culture et Protection”) để công bố cây hài mới tìm thấy.

Paphiopedilum gigantifolium – AOS

Hai tuần lễ sau đó, ngày 14, tháng 5, 1997, cây hài Paphiopedilum gigantifolium Braem, Baker & Baker chính thức công bố. Tôi vẫn còn nhớ mãi những âm thanh la ó từ đồng nghiệp của tôi ở London, Leiden... trong cuộc biểu tình. Một vài người trong số đó vẫn cho tôi là kẻ “đạo lan”. Thế đấy, bạn tự đánh giá đi nhé.

Dr. Braem, ông vẫn cất giữ chiếc hoa *Paphiopedilum gigantifolium* tại văn phòng của ông, và mọi người đều hiểu rằng là hoa bất hợp pháp “*illegal*”. Trên lý thuyết, giới hữu trách có thể đến biên phạt ông, bắt bớ, bỏ tù v.v... Nhưng không có tên, các giống nguyên sinh mới tinh làm thế nào có thể xuất cảnh một cách hợp pháp, hợp lệ được... Những cây hài *Paphiopedilum markianum*, *Paph. vietnamense*, *Paph. tranlienianum*, *Paph. hangianum* vẫn phải nhập cảnh bất hợp pháp.

Đó là những chuyện về tôi và hoa lan, bây giờ chúng ta đi gặp Popow thôi!

Ông yên lặng và chiếc xe vẫn lăn đều trên xa lộ. Lắng nghe chuyện về Dr. Braem đã đầy ắp cả tai tôi. Điều tôi muốn biết đều là sự thật. Tôi sẽ có cơ hội tìm hiểu thêm, theo như lịch trình tôi sẽ có buổi tiếp chuyện với cơ quan CITES, trụ sở chính ở Geneva, vườn lan hoàng gia Anh ở Kew trong 2 tuần tới.

Cuối cùng chiếc xe cũng ra khỏi xa lộ, tiến về một ngôi làng cổ của thành phố Fallersleben và chúng tôi đặt chân đến khu vườn lan của Bosha Popow.

Nguyễn Anh lược dịch